

HEILIKA VÕSU

Kahekümne kolme aastasel ei pea inimene veel päralt jõudma. Tõsi on ka see, et kahekümne kolme aastasel ei ole enamik veel kuhugi jõudnud. **Heilika Võsu** on jõudnud ja kogenud piisavalt, mõnele inimesele jätkuks sellest kogu eluks. Mõelgem: Eesti on maailma üks tuntumaid kunstilise ja eksperimentaalse animatsiooni keskusi. Sellest teab kogu maailmas võib-olla veidi vähem inimesi kui **Arvo Pärdi** muusikast, aga nende väheste jaoks ei ole Eesti maailma ääremaa. Nüüd kujutage ette, et sellise globaalse kuulsusega maa suurima filmifestivali (PÖFF) animatsioonisektsiooni juhiks on 23-aastane televisiooni õppinud tütarlaps. Kui ta läheb maailma animatsioonifestivalide kuratorite rahvusvahelisele nõupidamisele, siis vaatavad enamikus tema vanemate ealised kolleegid teda ühteaegu uudishimu ja umbusuga: „Kas sa oled kõikide nende hullude meeste sõber.” (Nii palju siis eesti animakunstnike mainest.)

Heilika sündis 9. mail 1982. aastal Tartus üliõpilasperekonnas. Juhtus nii, et tol ajal oli füüsikute hulgas palju mehi ja keemikute hulgas seevastu enamuses naised. Kuna aga tegemist oli distsipliinidega, millest keegi teine peale nende endi (ja võib-olla bioloogide) aru ei saanud, siis saidki kokku füüsikust isa ja keemikust ema. Tegemist oli uljaste ja nooruslike vanematega, kes lapse pärast kooli pooleli ei jätnud. Paar kuud pärast seda, kui Heilika oli saanud

kaheaastaseks, suruti ta vanematele ülikooli aulas pihku diplomid ja perekond liikus Pärnusse. Nii algab Heilika teadlik elu Pärnus õpetaja tütreana. See võis tähendada seda, et mõnikord tulid talle lasteaeda järele isa õpilased või siis istus ta koolis isa tundides vaikselt tahvli kõrval koti peal ja ootas. Teinekord näris midagi vaikselt. Veel praegugi kohtab Heilika aeg-ajalt oma isa õpilasi, kes mäletavad teda just seal tahvli kõrval vaikselt istumas.

Heilika kuulub sellesse põlvkonda, kes enam peaaegu ei mäleta nõukogude aega. Omamoodi algabki see sotsiaalne mälu murdejoonega. Siis kui piirid läksid lahti, laenasid tema vanemad Moskvi, millega kohe sõideti kirjasõbra fiktiivse pulmakutse abil Saksamaale. Heilika mäletab sellest reisist tolele ajale iseloomulikku hakkama saamist. Seda, kuidas vahepeal oli vaja Poola turul asju müüa, et edasisõitmiseks raha oleks jne. Eelkõige kangastub aga silme ette tema ise üheksa-aastase tüdrukuna tummalt seismas Saksamaal ühe mänguasjade poe akna ees. Sinna oli välja pandud väga suur Barbie, maailma kõige ilusamas kleidis. See oli midagi nii kaunist, et väike tüdruk ei osanud esimese hooga mõeldagi sellise nuku omamise peale. Esialgu piisas ka tummast vaatamisest.

Heilikat kui uue aja last iseloomustab seegi, et Pärnus õppis ta Sütevaka Humanitaargümnaasiumis, mis oli eesti esimene eragümnaasium. Esimeste seas

olemine on ikka tähendanud veidi isemoodi entusiasmi ja nii oli selle gümnaasiumi õpilastele ka vägagi arusaadav, et filosoofia õpetamine keskkoolis ei ole varem olnud päris tavaline. Nende päevade vaimsus oli selline, mille tõttu Heilika veel tänagi arvab, et tema parimad sõbrad on pärit Sütevaka päevilt. Mitte eriti üllatuslikult teiste Pärnu ärksate inimeste saatuste taustal on ka Heilika elus oma Pärnu kooliteatri peatükk, kus ta **Aare Laanemetsa** juhendamisel mängis „**Nukitsamehes**” Iti osa. Ometi on laval laulmine üks neist julgustükkidest, mida ta praegu ei söandaks enam korrata.

Kui keskkool läbi sai, siis tegi ka Heilika tuhandete eesti noorte inimeste palverännaku lavaka katsetele, aga juba varem oli juhtunud see, et Pärnu kooliteatri päevilt tuttav **Erle Veber** oli rääkinud oma seiklustest Tallinna Pedagoogikaülikooli telerežii erialal. Kui püüda mõista, millised olid selleaegse Heilika väärtushinnangud, siis parimaks näiteks on see, et ta sai samal suvel sisse ka Tartu Ülikooli ajakirjandusse, ent loobus sellest telerežii kasuks. Veel praegugi on tal seda raske seletada, sest Tartu talle meeldis ja tal oli seal ka mitmeid tuttavaid, ent see arusaamatu ebaratsionaalsus, mis inimest tihti kummitab, viis ta siiski Tallinna. Võib-olla oli põhjus selles, et Tallinna sisseastumiskatsed panid teda inimesena rohkem proovile kui Tartu testid. Irooniline on aga see, et Tallinnas asus ta sügisest õppima õppekava järgi, mis, nagu hiljem selgus, ei olnudki akadeemiliselt kinnitatud.

Telerežii eriala ja kursused on kahtlemata kummaline nähtus Eesti haridussüsteemis. Ühest küljest sai palju nuusutada ETV hõngu, aga teisest küljest valitses õppekavas omamoodi kummaline distsipliinide segadus, mis lasi üliõpilastel kasvada just selles suunas, kuhu nad tegelikult soovisid. Võib-olla,

erinevalt oma kursusekaaslastest, oli Heilika ainus sellest aastakäigust, kes nägi oma elukutset filmimaailmas.

Teisel aastal süvenes Heilikas veendumus, et vaja on välismaal ära käia. Ainsa audiovisuaalse meedia õpet pakkuva Inglise ülikoolina oli Prestonis asuval Central Lancashire’i ülikoolil Erasmuse partnerlusleping Tallinna Pedagoogikaülikooliga. Heilika initsiatiivil sõlmiti sellega veel lisaleping, mille tulemusena ta sõitis üheks semestriks Kesk-Inglismaale. Hiljem on mitmed inglise sõbrad imestunult pärinud, miks ta küll Prestonisse läks, aga ega sellelgi mingit muud seletust peale juhuse ei ole. Igal juhul vastas see ülikool Heilika vajadustele.

Kui Eestis oli ta saanud päris palju praktilisi teadmisi televisioonist, siis nüüd oli aeg küps teooriaks. Ometi osutus hilisema suhtes kõige tähtsamaks kõige praktilisem kursus: *Filmmaking project*. See tähendas kursust, mille käigus tuli ise hakkama saada ühe filmiga. Just nüüd ilmnes, kui professionaalselt spetsiifiline oli olnud peda haridus. Kui vaja, telliti ETVst kaameramees ja niisamuti ka monteeriija. Nüüd aga oli vaja kõike ise teha, seda enam, et kohalikest inglimest kursusekaaslastega Heilika selle projekti ajal väga ei sõbrunenud. Just omapead jäetus oli ehk parim õpetaja, nii et projekti lõpuks uskus Heilika, et temast võiks saada päris hea operaator. Tõsi, seda ütleb ta, kombekohane eneseiroonia suunurgas. Nii ehk teisiti osutus eksperimentaalne ja assotsiatsioonidel mängiv lühifilm „**Neljanda dimensiooni otsingul**” (*In Search of the Fourth Dimension*, 2003) oma teaduskonna parimaks. Mingi ring oli täis saanud.

Kuidas siis sai televisiooniüliõpilasest filmi jünger? Iseenesest ei olnud selles midagi üllatuslikku. Juba telerežii esimesest lennust saadik on sealt osakonnast ilmunud inimesi, kes on suutnud... ütleme, rohkem. **Andres Arro** on

Harri Rospu foto

Heilika Võsu veebruaris 2006.

hetkel üks otsitumaid filmiprodutsente Eestis, **Ove Musting** tunnistati Kultuurkapitali poolt 2005. aasta parimaks mängufilmi režissööriks. Seda loetelu võiks pikalt jätkata.

Heilika oli kõigepealt 2000. aasta PÖFFil piletikontrolör. 2001. aastal aga, seoses eesti animatsiooni juubeliga, korraldas **Mikk Rand** PÖFFi juurde animafestivali. Teades telerežii üliõpilaste

uudishimu, saatis ta Heilika kursusele sõnumi, et vajab üliõpilasi appi. Heilika ja **Märten Vaher** olid ainukesed, kes reageerisid. PÖFFile järgnesid Kinobussi animatöötod lastele ja aasta hiljem küsis **Tiina Lokk** üliõpilaste käest, et kas nad ei tahaks animafestivali juhtima hakata, kuna Mikk Rannal ei olnud parajasti aega. Noored vastasid jaatavalt ja alles uksest väljudes said aru, millega nad tegelikult olid hakkama saanud. Kahe aastaga piletikontrolörist alafestivali juhiks. Ometi hakkama nad said. Veel enam, kuna amet kohustas, siis õppis Heilika ka animafilmi tõeliselt armastama. Inglismaalt tagasi tulles oli liisk filmi kasuks langenud. Telerežii õpingud lõpetas ta samuti eksperimentaalse lühifilmiga „**Aknad**“ (2004). Diplomile kirjutati lisaks veel märke *cum laude*.

Heilika näos võib teinekord näha suurt keskendumist. Tema kursusekaaslased on teda mõnikord pidanud ehk liiga püüdlikuks ja agaraks. Selle pealispinna all on aga üks vaim, kes ei ole oma tasakaalu päriselt leidnud. 2004. aastal võis paista, et sel tüdrukul on tulevik selge ja kindlustatud. Tal endal oli aga midagi veel puudu. Vastupidiselt igasugusele tavalooigale andis ta 2004. aastal teada oma valmisolekust minna vabatahtlikuna kuhugi välismaale. Novembris, otse keset kõige tihedamat PÖFFi ettevalmistust tuligi teade, et ta võiks nüüd nii kiiresti kui võimalik Iisraeli sõita.

Animafestival sai siiski tehtud, ent seejärel leidis Heilika ennast tõepoolest Ashdodi linna kogukonna televisiooni meeskonnas vabatahtlikuna töötamas. See on Iisraeli regionaalpoliitika üks tahke – arendada kohalikke kogukondi oma telekanalite kaudu. Kohalik tegelikkus oli üpris kummaline, kuna kanalit juhtis üks marokolane, kes unistas arendada professionaalset kanalit. Esialgu oli tal väga kirju kollektiiv, kuhu

teiste hulgas kuulusid kaks venelannat, kellest üks oli lõpetanud VGIKi dokumentalistika osakonna. Heilika taustast piisas, et teda hakati pidama kohe professionaaliks, kes käis kaameraga väljas uudiste lugusid tegemas ja neid hiljem ka iseseisvalt monteeris. Ootamatult tegi ta jälle televisiooni ja täpselt seda, mida talle telerežiiis oli õpetatud. Ainult selle vahega, et keskkond oli ootamatu. Maailm avarus. Kui ta ühel päeval filmis uudislugu kohaliku gruusia juudikogukonna sünagoogi avamisest, siis avastas ta ootamatult, et on ainus naine keset tõsiseid mustades riietes habemetege mehi. Kõik juudi naised seisid veidi eemal.

Mitte kuigi palju hiljem oli ta aga juba Eestis, kus oli lahti läinud uue animafestivali ettevalmistus. Loomulikult tekitab see kiire ümberlülitumine mingi segaduse, mis ootab settimist. Nii nagu videokassetid Lähis-Ida materjaliga, mida ta hakkas filmima juhuslikult mošeede, kirikute ja sünagoogide vahel, aga kuhu aja möödudes salvestusid peamiselt üksildased naised. Hetkel on Heilika ka EELK Usuteaduse Instituudi kristliku kultuuriloo magistrant, ilma et ta päris täpselt aru saaks, mis teda kõige selle juures tõeliselt paelub. Lihtsalt on väga huvitav.

Heilikal on kindlasti palju küsimusi, millele ta ei tea vastust. Probleeme, mis jäävadki lahenduseta. Ometi on üha selgemaks saanud teadmine, et tal on soov midagi öelda. Paljud näevad teda peamiselt maailma ühe noorima animafilmfestivali juhina, st administraatorina, aga ta ise tajub ennast üha rohkem autorina. Ümbritsev surve hakata asjalikuks on tugev, ja üks edasine näita, kas Heilika jääb tulevikus ainult administraatoriks või on lool veel üks teinegi lõpp.

ILMAR RAAG